

РЕЦЕНЗИЯ

Рецензент: Проф. д-р Любчо Варамезов, катедра „Индустриален бизнес и предприемачество” при СА „Д. А. Ценов” – Свищов

Относно: оценяване на дисертационен труд за придобиване на образователна и научна степен „доктор” по професионално направление 3.8. Икономика, докторска програма „Организация и управление на производството (индустрия)“

Автор на дисертационния труд: Валдрин Дервишай, докторант към катедра „Индустриален бизнес” при УНСС – София

Тема на дисертационния труд: „Насърчаване текстилните и шивашки предприятия да използват иновативното лидерство на човешките ресурси: на примера на Косово”

Основание за написване на рецензията: Заповед №1441/30.05.2022 г. на зам.-ректора по научноизследователска дейност и международно сътрудничество на УНСС, с която е утвърден съставът на Научното жури

I. Информация за дисертанта

Докторант Валдрин Дервишай, гражданин на Република Косово, е зачислен на самостоятелна подготовка срещу индивидуално заплащане, по докторска програма „Организация и управление на производството (индустрия)“ към катедра „Индустриален бизнес“. Отчислен е с право на защита с решение на Факултетния съвет на Бизнес факултет при УНСС (Протокол №10/26.06.22 г.).

II. Обща характеристика на дисертационния труд

Авторът е приел нестандартен подход на структуриране, като е интегрирал увода на дисертационния труд в неговата първа глава („Въведение и предистория на изследването”). **Основната цел** на изследването е да се проучи насърчаването на компаниите за текстил и облекло в Република Косово към иновации чрез подходящ човешки капитал и лидерство. За постигане на тази цел докторантът дефинира

няколко **задачи** (наречени от него **конкретни цели**): да се направи преглед на литературата, свързана с растежа на компанията и инвестициите в човешки капитал, лидерството в човешките ресурси и иновациите; да се идентифицират измеренията на човешкия капитал, които влияят върху растежа, иновациите и лидерството; да се установи разликата в нивото на човешкия капитал в зависимост от отрасловата принадлежност на компаниите, техния размер, стилът на лидерство според пола и инвестициите; да се проучи дали стилът на лидерство в човешките ресурси влияе върху мотивацията на служителите. Изследователските **въпроси** на изследването са дефинирани по следния начин: какво е нивото на човешкия капитал в зависимост от отрасъла, размера на компанията, стила на лидерство и инвестициите в човешки капитал; влияят ли нивото на образование, здраве и представяне върху растежа, оцеляването, иновациите и лидерството; какво е нивото на информираност за инвестициите в човешки капитал; какви са инвестиционните ресурси, използвани от компаниите; компаниите получават ли външни услуги за растеж на човешкия капитал; какви са очакванията на компаниите по отношение на инвестициите в човешки капитал; влияе ли стилът на управление на човешките ресурси върху мотивацията на служителите; как се планира и изпълнява инвестицията в човешки капитал в рамките на фирмата. Предварително изведените от докторант Дервишай обективни **ограничения** очертават концептуалната рамка на цялостното научно изследване. Макар и да се подразбират от представеното изложение, коректно е да се отбележи, че авторът не е дефинирал **обекта** и **предмета** на своето изследване.

Общият обем на дисертационния труд е 174 стр. (147 стандартни машинописни страници) и включва заглавна страница, съдържание, списъци на таблици, графики и абривиатури, четири основни части (глави I, II, III и IV), заключение и препоръки, приложения и използвани източници. Обемът отговаря на общоприетите изисквания за обем на подобен род научно изследване. Основните части на дисертационния труд са взаимосвързани и разработени в логическа последователност. Авторът използва широко извънтекстови компоненти (25

таблици, 10 фигури, 21 приложения), улесняващи читателя при възприемане идеите и съдържанието на дисертационния труд. Докторантът е посочил общо 237 броя използвани източници, вкл. и уеб ресурси. В края на дисертационния труд са поместени редица приложения, като по този начин съдържанието в основните части по-лесно се възприема и осмисля. Авторът е представил и декларация за оригиналност на разработката.

Избраният за изследване проблем, първо, е оригинален („това е първото публично научно изследване, което разглежда човешкия капитал, лидерството и растежа в текстилната и шивашката индустрия”, „повечето от изследванията се фокусират само върху развитите страни, оставяйки този проблем в развиващите се страни неизследван“). Това, от своя страна, ограничава изследването, тъй като прави невъзможно съпоставянето на резултатите от настоящето изследване с други подобни проучвания. Второ, той пряко кореспондира с важните за всеки стопански субект и отрасъл въпроси за конкурентоспособността, растежа и предприеманите държавни политики, като авторът е изтъкнал това в глава първа на дисертационния труд (резултатът от изследването „може да бъде инструмент за измерване на политиката за идентифициране на посоката на растеж на индустрията в развиващите се страни”, „ще подчертае силните и/или слабите страни на компаниите в страната и по този начин ще предостави възможност за предприемане на всякакви подходящи политически инициативи за подобряване на представянето/развитието на сектора на текстилната и шивашката промишленост”, „ще бъде инструмент за измерване за различни правителства на развиващи се държави, за да осъзнаят необходимостта от определени политически мерки за повишаване на производителността на индустрията и нейните последици за дългосрочния икономически растеж“). **Актуалността и значимостта** на изследването са безспорни – „лидерството е един от важните аспекти на човешките ресурси”, а изследваният сектор е „.....динамичен, иновативен сектор”. За да придобият конкурентно предимство, текстилните и шивашки компании трябва да бъдат насърчавани да използват иновативно лидерство на човешките ресурси.

Авторът правилно отбелязва, че компаниите от сектора трябва да развият нови компетенции и способности, за да се изправят срещу глобалната конкуренция, да спечелят и поддържат конкурентно предимство.

Докторант Дервишай използва количествени и качествени изследователски подходи, различни научни методи, модели, техники и инструменти за научно изследване. За нуждите на емпиричното проучване първичните данни са събрани чрез провеждане на анкетно проучване и интервюта.

Дисертационният труд съдържа научни и научноприложни резултати, за които ще стане по-късно реч, и е доказателство за притежаваните от автора теоретични знания и способности за провеждане на самостоятелни научни изследвания. Неговият вид и обем отговарят на изискванията на чл. 27, ал. 2 от Правилника за прилагане на Закона за развитие на академичния състав в Република България.

III. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

Авторът е избрал структура на дисертационния труд с четири основни части. В глава **първа** той прави кратък исторически преглед и характеристика на сектора на текстил и облекло, като отбелязва, че днес глобализацията засяга веригата за доставки на облекло и засилва конкурентния натиск в този отрасъл. Разглеждайки неувяхващата тема за разделението на труда, стига до извода, че механизмът за увеличаване на богатството на нацията е чрез специализация и обмен. Лошото състояние на проучвания сектор в Косово (износът покрива едва 8% от вноса) налага изучаване на факторите и доказване на възможностите с оглед бъдещето на индустриалното развитие на страната. Разбирането на автора, че индустриалната динамика и икономическият растеж са макроикономически явления, които обаче се движат от фактори на микроравнище, го насочва към изследване на конкретен отрасъл от икономиката на Косово – текстилната и шивашка индустрия. Индустрия, която в миналото е играла важна роля в икономиката на Косово, а днес е изправена пред бързи и структурни промени. Докторант Дервишай се стреми както да осветли недостатъците в развитието на този сектор, така и да разкрие възможностите за

нейното интензивно развитие от гледна точка на лидерство, човешки капитал, инвестиции и растеж. В тази част на разработката докторант Дервишай дефинира основната и конкретните цели (задачи) на своя дисертационен труд, изследователските въпроси и очертава обхвата и ограниченията на изследването. Изтъква неговото значение за специалистите от анализираната индустрия, правителствените и специализираните агенции и най-вече за производителите на текстил и облекло, учените и студентите, които целят да задълбочат обучението си в областта на текстилната и шивашката индустрия.

Глава **втора** е посветена на различни аспекти на икономическото развитие и демографията на Косово, което позволява на читателя да разбере контекста на изследването и развитието на текстилния и шивашкия сектор. Впечатляващи са демографските характеристики на тази страна, в която около 70% от населението е на възраст под 35 години! Въпреки сравнително високият ръст на БВП, показаният напредък в прехода към пазарноориентирана система и поддържането на макроикономическа стабилност, икономиката на Косово все още е силно зависима от международната общност (донорската помощ възлиза на около 10% от БВП) и паричните преводи от диаспората (главно в Германия, Швейцария и скандинавските страни), оценявани на около 17% от БВП, като слабостите в конкурентоспособността натежават върху средносрочните перспективи. В резултат гражданите на Косово са вторият най-беден народ в Европа след Молдова (БВП на глава от населението едва 4145 щатски долара). Неблагоприятната бизнес среда, слабата инфраструктура и лошият достъп на фирмите до технологии и финанси намаляват перспективите за растеж, рентабилността и конкурентоспособността и насърчават инвестициите в нетъргуеми сектори. В същото време, в резултат на новия технологичен напредък, текстилните и шивашките компании са изправени пред предизвикателства, включително големи инвестиции, разходи за труд, индустриални протекционистични политики, трансформиране на потребителското търсене, нови управленски умения и изместване на управленския фокус от оперативно към стратегическо качество на управление, наложено от нови

технологии. Компаниите за текстил и облекло се сблъскват с редица проблеми (например, разполагат с необходимата техника, но не и с достатъчно работници, за да използват напълно капацитета си). Тези и други проблеми провокират интереса на докторант Дервишай, който отбелязва, че технологичният напредък, с който индустрията се сблъска през последното десетилетие, все още липсата на разбиране на потенциалните предимства на иновациите и недостатъчните нива на инвестиции в научноизследователска и развойна дейност и иновации влияят на секторната конкурентоспособност, а развитието на човешките ресурси трябва да се превърне в дългосрочен приоритет. Според автора на дисертацията хората са най-ценният актив на всяка организация и съответно възможен носител на трайно конкурентно предимство, а компаниите трябва да бъдат иновативни в управлението на предстоящите предизвикателства, да търсят решения, които са практични и оперативни и които отчитат особеностите на клиентите в различни региони на света. Значението на човешкия капитал се крие в реалността, че той притежава по-голямата част от знанията в организацията, особено скритото знание, което е уникално и трудно за имитиране.

В тази част на дисертационния труд авторът последователно се спира на организационното управление, оперативния мениджмънт, управлението на бизнес процеси, управлението на човешките ресурси, човешкия капитал и инвестициите в него, като разбира се, отделя специално място на лидерството, и в частност на лидерството на човешките ресурси. Валдрин Дервишай правилно отбелязва, че създаването на иновативна среда в организацията е от решаващо значение за организационното здраве и жизнеспособност на компанията, а доброто лидерство гарантира, че хората достигат максималния си потенциал и надхвърлят своите ограничения.

В глава **трета** е очертана методологията на изследването, включваща изследователските методи, размера на извадката, изследователските въпроси, теоретична обосновка и др. Авторът прилага както качествени, така и количествени изследователски подходи и използва както първични, така и вторични данни.

Основната част от изследователския корпус е количествена, представляваща най-добрия методологичен подход при изучаване на нивото на развитие на сектора. Приложен е въпросник като инструмент за изследване, който е разпространен директно сред респондентите. Въпросникът е структуриран в шест раздела, включващи демография, растеж на компанията, иновации, стил на лидерство, човешки капитал и мотивация на служителите. В допълнение към това, за да се запълнат някои пропуски в данните, е приложен и качествен подход, като са използвани елитни интервюта като адекватен инструмент за отговор на изследователските въпроси. Елитните интервюта са една от най-важните техники за извличане на данни. Разбира се, авторът не подминава и методологическите предизвикателства, като отбелязва, че те са значителни и включват както аспекти на валидност, така и на надеждност. Предоставени са статистически данни от надеждни източници като Агенцията за статистика на Косово като изследвана страна и страните от Югоизточна Европа като съпоставими държави. Тези данни позволяват сравняване на резултатите от настоящето изследване с данните от регионалните страни. Отчитайки целта на изследването и факта, че вторичните данни, свързани с темата, са много ограничени, според докторант Дервишай е необходимо да се прилагат техники за извличане на първични данни. Използвани са генерирани от работата на терен данни, извлечени от интервюта и въпросници. Освен първичните данни, са извлечени вторични от статии, книги, документи, наръчници, бази данни и доклади от национални и международни агенции, генерирани за изследваната страна и страните от Югоизточна Европа като цяло. Целейки осигуряването на географско представителство, докторант Дервишай провежда емпиричното проучване сред 100 компании от текстилната и шивашката индустрия на Косово от 350 фирми, опериращи в този сектор.

В **четвърта** глава докторант Дервишай представя и анализира резултатите от емпиричното проучване (количествени и качествени данни) сред компаниите от текстилната и шивашката индустрия в Косово. С цел по-нататъшен анализ на данните и извличане на резултатите се прилага корелационен анализ.

Приелите да участват в проучването компании са 61% от предварителната извадка. Изследването е проведено по време на Ковид пандемията и според автора на дисертацията наложените в тази връзка ограничения са основната причина за постигнатите по-ниски от очакваните резултати. Осигурено е търсеното географско представителство, като повечето компании-респонденти са концентрирани в основните икономически области на Косово.

В резултат на проведения корелационен анализ е установена връзка между увеличението на приходите и значението на обучението по иновации и обученията, провеждани в рамките на компаниите. Това ясно показва важността на иновациите за компаниите, които постигат увеличение на приходите. Също така е установена връзка между увеличението на приходите и иновациите на процесите. Това посочва нивото на важност на иновацията на процесите за намаляване на разходите в производството. Установено е, че със съществуващото ноу-хау, рентабилната работна сила и други сравнителни предимства текстилната индустрия в Косово има потенциала да стане силно конкурентоспособна в международен план. От извлечените и анализирани данни е установено, че респондентите смятат за изключително важни инвестициите в човешки ресурси за бъдещето на компаниите. Данните от проведеното изследване обаче показват, че почти една трета от компаниите (32,2%) не са генерирали иновации през последните 5 години, а 44,3% от тях са генерирали 1 и 1-3 иновации през последните 5 години. Това показва много ниско ниво на иновации, генерирани в рамките на компаниите. Също така 73,1% от компаниите са генерирали 1 и 1-3 иновации на базата на своите ресурси., което показва силно базирани на вътрешни ресурси иновации. По отношение на човешките ресурси резултатите от анкетното проучване показват, че компаниите, които обръщат внимание на справедливото отношение към персонала, имат по-добро представяне. Установена е положителна корелация между демократичния стил на лидерство и прилагането на честни политики и процедури в компанията.

Открита е връзка между обучението на работното място като специфична инвестиция в човешки капитал и наградите за отделния член на персонала, който

показва добро представяне и лоялност. Това индикира, че компаниите, които имат добро отношение към персонала относно представянето, са склонни да инвестират повече в служителите, за да развият капацитета си.

В **заключението** на дисертационния труд докторантът прави обобщение на постигнатите резултати и препоръчва предприемането на редица действия, необходими за насърчаване на иновациите в компаниите от анализирания сектор в Косово, базирани на подходящ човешки капитал и лидерски практики.

При разработването на дисертационния труд авторът е спазил правилата на научната етика. Литературните източници са цитирани коректно.

IV. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Дисертационният труд, съгласно чл.6 (2) от Закона за развитието на академичния състав в Република България, трябва да съдържа научни или научноприложни резултати, които представляват оригинален принос в науката. Както бе отбелязано по-горе, дисертационният труд на Валдрин Дервишай е оригинална разработка по един актуален и значим за текстилния и шивашкия сектор в Косово проблем. Той съдържа както научни, така и научноприложни резултати. Основните приноси на кандидата могат да се изразят в следното:

√ анализиран е секторът на текстил и облекло в Република Косово, като са изведени основните му характеристики;

√ разгледани са редица аспекти на икономическото и демографското развитие на Република Косово;

√ обогатена е теорията в областта на управлението на човешките ресурси и в частност в областта на иновативното лидерство на човешките ресурси;

√ разработена е методология на изследване, която може успешно да се приложи и в други изследвания и за други сектори на икономиката;

√ изведени са препоръки, насочени към насърчаване на иновациите в анализирания сектор в Република Косово, базирани на използването на човешкия капитал и лидерските практики.

V. Оценка на публикациите по дисертацията

Валдрин Дервишай е представил и списък с публикации, който включва общо 4 заглавия. Три от тях са в съавторство, а една - самостоятелна (под печат). Те са достатъчни в количествено отношение и отговарят на минималните национални изисквания по чл. 2б, ал. 2 и 3 от Закона за развитие на академичния състав в Република България за придобиване на образователна и научна степен „доктор“. Трябва да се отбележи обаче, че три от публикациите не са свързани с темата на дисертационния труд (макар това да не е задължително).

VI. Оценка на автореферата

Заедно с дисертационния труд Валдрин Дервишай е представил, съгласно изискванията, и автореферат. Авторефератът по своя обем (44 страници), форма, структура, обхват и съдържание е разработен съгласно обичайната практика. Синтезирано и достоверно отразява постиженията на дисертационния труд.

VII. Критични бележки, препоръки и въпроси

Валдрин Дервишай успешно се е справил с научноизследователската си задача. Оценката ми за качеството на дисертационния труд, постигнатите научни и научноприложни резултати, е добра. Не откривам сериозни слабости, но коректността изисква да отбележа следното:

- √ обектът и предметът на изследването не са дефинирани;
- √ авторът е подходил небрежно при форматирането на текста на дисертацията;
- √ глава втора е с много тежка, тромава структура, като мястото на някои от структурните елементи на тази глава е спорно;
- √ не е изяснено какво точно се разбира под иновативно лидерство на човешките ресурси;
- √ не става ясно и кой и как насърчава/трябва да насърчава анализирани компании да използват иновативното лидерство на човешките ресурси и др.

Посочените пропуски и слабости не омаловажават постигнатото от докторант Дервишай. Те са отправени доброжелателно, надявам се да бъдат приети и осъзнати от автора и целят подобряване на качеството на бъдещите му изследвания.

VIII. Заключение

Представеният за оценка дисертационен труд на тема „Насърчаване текстилните и шивашки предприятия да използват иновативното лидерство на човешките ресурси: на примера на Косово” е оригинално научно изследване, със значими за теорията и практиката резултати.

Считам, че представеният от докторант Дервишай дисертационен труд по своя обем, структура, актуалност, практическа значимост и научна стойност отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Р България за присъждане на образователната и научна степен „доктор“. Всичко това ми дава достатъчно основания да заявя своя **положителен** вот за присъждането на образователната и научна степен „доктор“ на Валдрин Дервишай по професионално направление 3.8. Икономика, докторска програма „Организация и управление на производството (индустрия)“.

Свищов,
01.08.2022.

Рецензент:.....
(Проф. д-р Л. Варамезов)

REVIEW

Reviewer: Prof. Lyubcho Varamezov, PhD., Department of Industrial Business and Entrepreneurship, D. A. Tsenov Academy of Economics - Svishtov

Regarding: assessment of dissertation for awarding an educational and scientific degree “Doctor”, professional field 3.8 Economics, scientific specialty “Organization and Management of Production (Industry)”

Author of the doctoral thesis: Valdrin Dervishaj, Doctoral Student, Department of Industrial Business, University of National and World Economy

Title of the doctoral thesis: „Fostering textile and apparel companies to implement innovation leadership on human resources: Kosovo Case”

Grounds for submission of the statement: Order №1441/30/05/2022 of the Deputy Rector of University of National and World Economy

I. Information about the candidate

PhD student Valdrin Dervishaj, a citizen of the Republic of Kosovo, is enrolled in self-study form for a fee, under the doctoral programme "Organization and Management of Production (Industry)" at the Department of "Industrial Business". He was deducted with the right to defense to a decision of the Faculty Council of the Faculty of Business of the UNWE (Protocol No. 10/26.06.22).

II. General characteristic of the dissertation

The author has taken a non-standard structuring approach by integrating the introduction of the dissertation into its first chapter ("Introduction and Background of the Study"). The main objective of the study is to investigate fostering textile and apparel companies in the Republic of Kosovo to innovation through proper human capital and leadership. To achieve this goal, the doctoral student defined several tasks (called by him specific goals): to review the literature related to company growth and investment in

human capital, leadership in human resources, and innovation; to identify dimensions of human capital that affect growth, innovation and leadership; to establish the difference in the level of human capital across industry, company size and gender leadership style and investment in human capital; to investigate whether leadership style in human resources affects employees motivation. The research questions of the study are defined as follows: what is the level of human capital depending on the industry, company size, leadership style and investment in human capital; does level of education, health and performance affect growth, survival, innovation and leadership; what is the level of awareness of human capital investments; what are the investment resources used by the companies; do companies receive external services for human capital growth; how are expectations within companies in regard to the investment on human capital; does human resource leadership style affect motivation of employees; how is planned and implemented the human capital investment within the firm. The objective limitations previously derived by the doctoral student Dervishaj outline the conceptual framework of the overall scientific research. Although they are implied by the presentation presented, it is correct to note that the author has not defined the object and subject of his research.

The total volume of the dissertation is 174 pages (147 standard typewritten pages) and includes a title page, contents, lists of tables, figures and abbreviations, four main parts (chapters I, II, III and IV), conclusion and recommendations, applications, and references. The volume meets the generally accepted requirements for the volume of a similar kind of scientific research. The main parts of the dissertation are interconnected and developed in a logical sequence. The author makes extensive use of non-textual components (25 tables, 10 figures, 21 appendices), facilitating the reader's understanding of the ideas and content of the dissertation. The doctoral student indicated a total of 237 sources used, incl. and web resources. A number of appendices are placed at the end of the dissertation, thus making the content in the main parts easier to perceive and understand. The author has also submitted a declaration of originality of the development.

The problem chosen for research, firstly, is original ("this is the first public scientific study that examines human capital, leadership and growth in the textile and

apparel industry", "most of the studies focused more on developed countries only, leaving this issue in developing countries unexplored"). This, in turn, limits the study as it makes it impossible to compare the results of the present study with other similar studies. Second, it directly corresponds to the issues of competitiveness, growth and government policies important for every economic entity and industry, as the author has pointed out in chapter one of the dissertation work (the research outcome "could be a measuring policy tool for identifying the direction of industry growth in developing countries", "will highlight the strengths and/or weaknesses of the companies in the country and thus provide an avenue to take any relevant policy initiative to enhance the textile and apparel industry sector performance/development", "will be a measuring tool for various developing state governments to realize the need for certain policy measures to increase the industry performance and its implications for long-term economic growth").

The relevance and significance of the research are indisputable - "leadership is one of the important aspects of human resources", and the researched sector is "...a dynamic, innovative sector". In order to gain competitive advantage, textile and apparel companies should be encouraged to use innovative human resource leadership. The author rightly notes that companies in the sector must develop new competencies and capabilities to face global competition, gain and maintain a competitive advantage.

Doctoral student Dervishaj uses quantitative and qualitative research approaches, various scientific methods, models, techniques and tools for scientific research. For the needs of the empirical study, the primary data were collected by conducting a survey and interviews.

The dissertation contains scientific and scientific-applied results, which will be discussed later, and is proof of the author's theoretical knowledge and ability to conduct independent scientific research. Its type and volume meet the requirements of the Regulations for the Implementation of the Law for the Development of the Academic Staff in the Republic of Bulgaria.

III. Evaluation of the obtained scientific and scientific-applied results

The author has chosen a structure of the dissertation with four main parts. In chapter one, he provides a brief historical overview of the textile and apparel sector, noting that today globalization is affecting the apparel supply chain and increasing competitive pressures in this industry. Addressing the perennial theme of the division of labor, he concludes that the mechanism for increasing a nation's wealth is through specialization and exchange. The poor state of this sector in Kosovo (exports cover only 8% of imports) requires studying the factors and proving the possibilities with a view to the future of the country's industrial development. The author's understanding that industrial dynamics and economic growth are macro-economic phenomena, which, however, are driven by micro-level factors, directs him to research a specific branch of the Kosovo economy - the textile and apparel industry. An industry that in the past played an important role in the economy of Kosovo, and today is facing rapid and structural changes. Doctoral student Dervishaj seeks both to illuminate the shortcomings in the development of this sector and to reveal the opportunities for its intensive development in terms of leadership, human capital, investment and growth. In this part of the dissertation, PhD student Dervishaj defines the main and specific goals (tasks) of his dissertation work, the research questions and outlines the scope and limitations of the research. He emphasizes its importance for industry professionals, government and special agencies, and especially for textile and clothing manufacturers, academics and students who aim to further their training in the textile and apparel industry. Chapter two is devoted to various aspects of Kosovo's economic development and demography, allowing the reader to understand the context of the study and development of the textile and apparel sector. The demographic characteristics of this country, in which about 70% of the population is under the age of 35, are impressive! Despite relatively high GDP growth, demonstrated progress in the transition to a market-oriented system and the maintenance of macroeconomic stability, Kosovo's economy is still highly dependent on the international community (donor aid amounts to about 10% of GDP) and remittances from the diaspora (mainly in Germany, Switzerland and the Nordics) estimated at around 17% of GDP, with weaknesses in competitiveness weighing on the medium-term outlook. As a result, the

citizens of Kosovo are the second poorest nation in Europe after Moldova (GDP per capita of only 4,145 USD). An unfavorable business environment, weak infrastructure and poor access for firms to technology and finance reduce growth prospects, profitability and competitiveness and encourage investment in non-tradable sectors. At the same time, as a result of new technological advances, textile and apparel companies are facing challenges including heavy investment, labor costs, industrial protectionist policies, transforming consumer demand, new management skills and a shift in management focus from operational to strategic quality. of management imposed by new technologies. Textile and apparel companies face a number of problems (for example, they have the necessary machinery but not enough workers to fully utilize their capacity). These and other issues pique the interest of PhD student Dervishaj, who notes that the technological advances the industry has faced over the past decade, a lack of understanding of the potential benefits of innovation, and insufficient levels of investment in R&D and innovation are affecting sectoral competitiveness, and the development of human resources should become a long-term priority. According to the author of the dissertation, people are the most valuable asset of any organization and, accordingly, a possible carrier of a lasting competitive advantage, and companies must be innovative in managing the upcoming challenges, looking for solutions that are practical and operational and that take into account the peculiarities of customers in different regions of the world. The importance of human capital lies in the reality that it holds most of the knowledge in the organization, especially the tacit knowledge that is unique and difficult to imitate.

In this part of the dissertation, the author consistently dwells on organizational management, operational management, business process management, human resources management, human capital and investments in it, of course devoting a special place to leadership, and in particular to the leadership of human resources. Valdrin Dervishaj rightly notes that creating an innovative environment in an organization is critical to a company's organizational health and viability, and good leadership ensures that people reach their maximum potential and exceed their limitations.

Chapter three outlines the research methodology, including the research methods, sample size, research questions, theoretical rationale, etc. The author applies both qualitative and quantitative research approaches and uses both primary and secondary data. The main part of the research corpus is quantitative, representing the best methodological approach in studying the level of development of the sector. A questionnaire was applied as a research instrument which was distributed directly to the respondents. The questionnaire is structured into six sections including demographics, company growth, innovation, leadership style, human capital and employee motivation. In addition to this, to fill some data gaps, a qualitative approach was also applied, using elite interviews as an adequate tool to answer the research questions. Elite interviews are one of the most important techniques of recent extracting data. Of course, the author does not ignore the methodological challenges, noting that they are significant and include both validity and reliability aspects. Statistics are provided from reliable sources such as the Statistics Agency of Kosovo as the studied country and the countries of South East Europe as the comparable countries. These data allow comparison of the results of the present study with data from regional countries. Considering the purpose of the research and the fact that secondary data related to the topic is very limited, according to PhD student Dervishaj, it is necessary to apply primary data extracting techniques. Fieldwork generated data derived from interviews and questionnaires were used. In addition to primary data, secondary data were extracted from articles, books, documents, manuals, databases, and reports from national and international agencies generated for the study country and the countries of Southeast Europe as a whole. Aiming to ensure geographic representation, PhD student Dervishaj conducted the empirical study among 100 companies in Kosovo's textile and apparel industry out of 350 firms operating in the sector.

In fourth chapter, PhD student Dervishaj presents and analyzes the results of the empirical study (quantitative and qualitative data) among companies from the textile and apparel industry in Kosovo. In order to further analyze the data and extract the results, correlation analysis is applied.

The companies that accepted to participate in the survey are 61% of the preliminary sample. The research was conducted during the Covid pandemic, and according to the author of the dissertation, the restrictions imposed in this regard are the main reason for the lower than expected results. The desired geographic representation is ensured, with most of the respondent companies concentrated in the main economic areas of Kosovo.

As a result of the correlation analysis, a relationship is established between the increase in income and the importance of innovation training and training conducted within the companies. This clearly shows the importance of innovation for companies achieving revenue growth. A relationship has also been established between revenue growth and process innovation. This indicates the level of importance of process innovation to reduce production costs. It is found that with the existing know-how, cost-effective workforce and other comparative advantages, the textile industry in Kosovo has the potential to become highly competitive internationally. From the extracted and analyzed data, it is found that the respondents consider investments in human resources extremely important for the future of the companies. However, the data from the conducted research show that almost a third of the companies (32.2%) have not generated any innovations in the last 5 years, and 44.3% of them have generated 1 and 1-3 innovations in the last 5 years. This shows a very low level of innovation generated within companies. Also, 73.1% of companies generated 1 and 1-3 innovations based on their resources, indicating highly internal resource-based innovations. In terms of human resources, the results of the survey show that companies that pay attention to the fair treatment of staff have better performance. A positive correlation was found between the democratic leadership style and the implementation of fair policies and procedures in the company.

A link was found between on-the-job training as a specific investment in human capital and rewards for the individual staff member who shows good performance and loyalty. This indicates that companies that have good employee attitudes about performance tend to invest more in employees to develop their capacity.

In the conclusion of the dissertation, the doctoral student summarizes the results achieved and recommends taking a number of actions necessary to promote innovation in the companies of the analyzed sector in Kosovo, based on appropriate human capital and leadership practices.

In developing the dissertation, the author followed the rules of scientific ethics. Literary sources are cited correctly.

IV. Evaluation of the scientific and scientific-applied contributions

The dissertation, according to Article 6 (2) of the Law for the Development of the Academic Staff in the Republic of Bulgaria, must contain scientific or scientific-applied results that represent an original contribution to science. As noted above, Vildran Dervishaj's dissertation is an original study on a current and significant issue for the textile and apparel sector in Kosovo. It contains both scientific and scientific-applied results. The main contributions of the candidate can be expressed in the following:

√ the textile and apparel sector in the Republic of Kosovo is analysed, and its main characteristics are identified;

√ a number of aspects of the economic and demographic development of the Republic of Kosovo are considered;

√ the theory in the field of human resources management and in particular in the field of innovative leadership of human resources has been enriched;

√ a research methodology has been developed that could be successfully applied in other studies and for other sectors of the economy;

√ recommendations aimed at fostering innovation in the analyzed enterprises in the Republic of Kosovo, based on the use of human capital and leadership practices, are derived.

V. Evaluation of the publications

Valdrin Dervishaj has also submitted a list of publications, which includes a total of 4 titles. Three of them are co-authored, and one is independent (in print). They are

sufficient in quantitative terms and meet the minimum national requirements under Art. 2b, para. 2 and 3 of the Law for the Development of the Academic Staff in the Republic of Bulgaria for the acquisition of the educational and scientific degree "doctor". It should be noted, however, that three of the publications are unrelated to the topic of the dissertation (although this is not required).

VI. Evaluation of the synopsis

Along with the dissertation work, Valdrin Dervishaj submitted, according to the requirements, a synopsis. The synopsis in its volume (44 pages), form, structure, scope and content is developed according to the usual practice. Synthesized and faithfully reflects the achievements of the dissertation work.

VII. Critical remarks, recommendation and questions

Valdrin Dervishaj has successfully coped with his research task. My assessment of the quality of the dissertation work, the achieved scientific and scientific-applied results, is good. I do not find any serious weaknesses, but correctness requires me to note the following:

- √ the object and subject of the research are not defined;
- √ the author was careless in formatting the text of the dissertation;
- √ chapter two has a very heavy, unwieldy structure, and the place of some of the structural elements of this chapter is debatable;
- √ it is not clarified what exactly is meant by innovative leadership of human resources;
- √ it is not clear who and how encourages/should encourage the analyzed companies to use the innovative leadership of human resources, etc.

The indicated gaps and weaknesses do not detract from the achievements of PhD student Dervishaj. They are made in good faith, I hope they will be accepted and realized by the author and aim to improve the quality of his future research.

VIII. Conclusion

The dissertation on the topic „Fostering textile and apparel companies to implement innovation leadership on human resources: Kosovo Case” presented for evaluation is an original scientific study, with significant results for theory and practice.

I believe that the dissertation presented by PhD student Dervishaj in its volume, structure, actuality, practical significance and scientific value meets the requirements of the Law for Development of the Academic Staff of the Republic of Bulgaria for awarding the educational and scientific degree "doctor". All this gives me sufficient grounds to declare my positive vote for the award of the educational and scientific degree "doctor" to Valdrin Dervishaj in professional field 3.8. Economics, PhD program "Organization and Management of Production (Industry)".

Svishtov,
01.08.2022.

Reviewer:.....
(Prof. L. Varamezov, PhD)